

Professionalism som policy

- om globalisering, staten och läraryrkets professionalisering

Peter Lilja
Doktorand i pedagogik
Läraryrket, Malmö högskola
peter.lilja@mah.se

Abstract: Tilltagande globaliseringsprocesser har under de senaste decennierna kommit att innebära stora förändringar för det sätt på vilket nationella utbildningssystem organiseras. Överstatliga organisationers allt större intresse för och inflytande över utbildningspolitiska frågor har, som en del av en större process av social omvandling, resulterat i en marknadsanpassning av välfärdssektorer såsom exempelvis skola och utbildning också i länder som av tradition primärt hanterat dessa frågor inom ramen för statens verksamhet. Som ett resultat av detta har begrepp som konkurrens, målstyrning och ansvarskyldighet, ofta sammanfattade i begreppet "new public management", kommit att bli centrala för de professionella inom dessa sektorer. Därmed utmanas, på grund av dessa förändringar, inte bara relationen mellan staten och de professionella, utan också själva innebörden i begreppet professionalism på avgörande sätt.

Med utgångspunkt i dessa samhällsförändringar är syftet med följande paper att försöka formulera forskningsfrågor kopplade till läraryrkets professionaliseringsprocess. Detta görs genom att professionaliseringen av läraryrket problematiseras med utgångspunkt i professionssociologiska teorier som förstår professionalism som ett sätt att uppnå yrkesmässig förändring i denna "nya professionella verklighet". Som en del av detta diskuteras relationen mellan staten och professioner och på vilket sätt överstatliga organisationers engagemang i utbildningspolitiska frågor numera påverkar relationen mellan staten och de svenska lärarna. Med utgångspunkt i autonomibegreppet diskuteras dessutom lärarnas fackföreningars och läraryrketens roll som aktörer i denna professionaliseringsprocess. Vem/vilka driver frågan om läraryrkets professionalisering och varför, och vad syftar denna process egentligen till i en allt mer globaliserad kunskapsekonomi?

Inledning

Syftet med följande presentation är att formulera ett antal frågeställningar vilka kan komma att utgöra utgångspunkterna i ett pågående avhandlingsprojekt. Avhandlingen bygger på ett intresse för de utmaningar som läraryrket står inför i en utbildningspolitiskt föränderlig omvärld och fokuserar till stor del på den professionaliseringsprocess som pågår i relation till läraryrket inom ramen för dagens utbildningsdiskurs. Utgångspunkten är att denna professionaliseringsprocess drivs av lärarnas egna fackförbund likväl som av staten - gemensamt såväl som i opposition mot varandra - och relationen mellan dessa båda ges därför en central plats i studien. En annan central utgångspunkt är att utbildning idag inte längre är en helt och hållet nationell angelägenhet och att internationella och överstatliga influenser därmed är betydelsefulla för det sätt på vilket nationella utbildningssystem styrs och organiseras. I ett vidare perspektiv knyter detta an till en pågående diskussion om nationalstaternas nya förutsättningar i en allt mer globaliserad värld och

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik

30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

vilka konsekvenser dessa förändringar får för professionella grupper som historiskt varit nära knutna till offentliga (välfärds-)verksamheter.

Frågan kan givetvis ställas om läraryrket skall vara att betrakta som en profession eller inte? För att ge ett svar på den frågan behöver begreppet ”profession” definieras i relation till andra yrkesgrupper, inte minst eftersom bland andra Fournier (1999) hävdar att begreppet ”professionalism” idag används i relation till allt fler yrkesgrupper vilka inte tidigare ansetts vara professionella (se också Dent & Whitehead 2002). Begreppet ”profession” är i litteraturen ofta förknippat med framförallt jurister och läkare i en Anglo-amerikansk kontext, medan det på flera europeiska språk helt enkelt översätts som ”yrkesgrupp” utan de därutöver vidhäftade egenskaperna som ordet för med sig på engelska. Crompton (1990) menar exempelvis att begreppet är ett resultat av specifika historiska händelser inom den Anglo-amerikanska världen, inte minst den relativt stora autonomi som vissa yrkesgrupper fick i relation till staten, och därmed inte går att använda oproblematiskt som ett universellt koncept. Denna autonomi uppnåddes exempelvis inte i Europa där de nära relationerna mellan den statliga förvaltningen, statliga och allmänna universitet och professionella grupper resulterade i mycket få och inte alls lika autonoma ”professioner” (Svensson & Evetts 2003). Det är med andra ord inte helt oproblematiskt att dra en gräns mellan vad som skall anses vara en profession och inte. I litteraturen kan dock vissa gemensamma drag skönjas bland de yrkesgrupper som man normalt refererar till när man talar om eller vill analysera professioner. Evetts definierar exempelvis begreppet genom att hävda att ”*professions are essentially the knowledge-based occupations which usually follow a period of tertiary education and vocational training and experience*” (Evetts 2003:397). Detta paper följer denna definition och menar att en profession är ett yrke baserat på en akademisk kunskapsbas kopplad till ett specifikt yrkesområde med tillhörande praktik men att gränsdragningarna mot andra yrkesgrupper är och bör vara relativt elastisk. Denna elasticitet är av stor betydelse eftersom en viktig del av nutida studier av professioner och professionella grupper rör de ökande professionella anspråk som framförs av vad som tidigare kallades semi-professioner, dvs. bland annat lärare, sjuksköterskor och socialarbetare (Fransson & Jonnergård 2009). En förklaring till detta är att omorganiseringen av de europeiska välfärdsstaterna i enlighet med en mer marknadsanpassad logik inneburit ett delvis ökat manöverutrymme för dessa grupper då relationen mellan staten och professionella grupper på många områden ställts under omförhandling (Evetts & Svensson 2010).

Staten och professionerna: att balansera autonomi och kontroll

Som redan understrukits i inledningen är det på sin plats att göra en geografisk distinktion mellan Anglo-amerikanska och kontinentala (och skandinaviska) analyser av professionella eftersom begreppet i sig laddas på olika sätt beroende på i vilken kontext det används. En central del i förklaringen till varför det är på det viset har att göra med den historiska relationen mellan staten och de professionella. I sin inflytelserika studie *The System of Professions* (1988) uppehåller sig Andrew Abbott ganska mycket vid detta då han ser just denna relation som en av de mest avgörande faktorerna i den sociala omvärld som påverkar professionssystemet. I syfte att uppnå kontroll över en avgränsad *professionell jurisdiktion* behöver professionella grupper skaffa sig legitimitet i förhållande till allmänheten. I den kontinentala och skandinaviska kontexten har

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik

30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

staten utgjort den främsta arenan eller garanten (*jurisdictional audience*) för sådan legitimitet, bland annat genom att exempelvis lagstifta om vissa gruppers exklusiva rätt till vissa arbetsuppgifter genom krav på legitimation, arrangera och lagstifta om behörighetsgivande utbildning eller liknande. I den Anglo-amerikanska kontexten fördes denna kamp mycket tydligare inom och mellan olika yrkesgrupper och arbetsplatser och i relation till den allmänna opinionen i vidare mening. Oavsett vilket så innefattar en sådan legitimitet dessutom krav på att arbetet utförs på ett fullgott sätt och Abbott hävdar att ”in Europe, the relative power of continental governments has allowed them to place and enforce such obligations on the professions; in America these obligations are merely paraded in the preambles to codes of professional ethics. The different relation between authority and obligation is one of the profound differences between continental and Anglo-American professions” (Abbott 1988:60). Det är med andra ord av stor betydelse att ta hänsyn till relationen mellan staten och en specifik yrkesgrupp i analyser av professioner och professionalisering i en kontinental eller skandinavisk kontext. I detta sammanhang spelar den historiska bakgrunden en avgörande roll då det i Europa redan existerade starka stater vid tiden då olika yrkesgrupper började göra professionella anspråk på större autonomi och kontroll över ett visst yrkesområde, inte minst i samband med framväxten av välfärdsstaten (frågan om exakt när i historien olika yrkesgrupper börjar professionaliseras lämnar jag därhän, se ex Sciulli 2010).

Under 1970-talet dominerade inom professionssociologin bilden av professioner som självcentrerade maktkarteller vars primära syfte var att stänga en del av arbetsmarknaden i syfte att skapa monopol på tillhandahållandet av en viss tjänst, inte minst genom att skaffa sig inflytande över den politiska processen. Målet var att säkerställa höga löner, status och prestige på andras bekostnad. Evetts (1998) menar dock att detta synsätt förlorade i inflytande under 1980-talet när forskningen visade att vissa stater mycket väl kunde utmana professionella yrkesgrupper om inflytande över på vilket sätt statliga tjänster skulle produceras och levereras. Hon menar att detta resulterade i ett ökat intresse hur staten och professionella grupper och relationen dem emellan vuxit fram parallellt under 1900-talet. Evetts skriver att ”...the professions might be one aspect of a state founded on liberal principles; one way of regulating certain spheres of social and economic life without developing an oppressive central bureaucracy” (Evetts 1998:65). Mer nutida teoretiker har, med utgångspunkt i Foucaults tänkande, argumenterat för att en nära koppling mellan staten och professionella yrkesgrupper är en förutsättning för att en stat skall kunna styra sina medborgare eftersom ”...acceptance of the authority of professional experts went together with the consolidation of the authority of states. Acceptance of the legitimacy of governments and of professionals have been interrelated and have been part of the process of normalization of the citizen-subject” (Evetts 1998:67). Slutsatsen av detta är att relationen mellan staten och professionella yrkesgrupper inom ramen för kontinentala Europa och Skandinavien inte är av primärt antagonistisk art, där staten eftersträvar kontroll och professionerna autonomi, utan snarare bör betraktas som interdependent. Båda har varit förutsättningar för varandras utveckling och deras inbördes relation har varit viktig för konstruktionen av de europeiska välfärdsstaterna under 1900-talet. Under senare år har dock dessa välfärdsstater och det sätt på vilket de tidigare fungerat kommit att utmanas och också omvandlats under inflytande av sociala förändringar vilka ofta sägs vara resultatet av tilltagande globalisering. Den nära kopplingen mellan staten och professionella grupper medför därför att

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik

30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

dessa sociala förändringar också påverkar de förutsättningar under vilka de professionella förväntas verka.

Globalisering, New Public Management och en ”ny professionell verklighet”

Det här är inte platsen för någon längre diskussion av det på många sätt besvärliga globaliseringsbegreppet, utan huvudpoängen är att konstatera att det mest signifikanta i sammanhangen är globaliseringsprocessernas inflytande när det gäller på vilket sätt de tvingat enskilda nationalstater att omorganisera sina verksamheter i syfte att bli konkurrenskraftiga på en framväxande global marknad (Dale 1999). En viktig poäng att lyfta fram i detta sammanhang är att även om globalisering ofta förstås och/eller begränsas till framväxten av en dominerande neoliberal ekonomisk praktik, så innebär framväxten av mer globaliserade stater också politiska förändringar i vidare mening. Cerny (1997) påstår exempelvis att ”the shaping of the playing field of politics itself is increasingly determined not within isolated units...called states; rather it derives from a complex congeries of multilevel games played on multilayered institutional playing fields, above and across, as well as within, state boundaries (Cerny 1997:253). Ett av de mest uppenbara resultaten av denna framträdande globala konkurrens mellan olika stater är den nästan allomfattande (i alla fall i västvärlden) process med vilken tankarna inom vad som kommit att kallas *New Public Management* (NPM) implementerats inom enskilda stater. Resultatet av detta är en omfattande omorganisering av statens verksamheter, inte minst av de relativt starka skandinaviska välfärdsmodellerna. Lingard och Ozga (2007) beskriver effekterna av NPM på nationell politik på följande sätt:

Usually this new management within the state has been framed by a contemporary version of neoliberal politics and economics, which privilege the market over the state and indeed want to marketise aspects of the state and its policies...and which regard competition and individual responsibility as central to the production of a buoyant economy and society. This neoliberal state steers at a distance via policy frameworks through an emphasis on product accountability, resulting in the rise of a culture of performativity and audit (Lingard & Ozga 2007:3)

Exakt vad som ska anses rymmas inom begreppet NPM är kan fortfarande diskuteras, men normalt sett syftar man på en marknadsanpassning och outsourcing av tidigare statliga verksamheter som till exempel skola och utbildning. Evetts (2009) listar sju centrala karaktärsdrag som brukar förekomma i diskussioner och definitioner av NPM. Dessa är:

1. Hands on, entrepreneurial management;
2. Standards and measures of performance;
3. Output controls;
4. Disaggregation and decentralization of public services;
5. Competition in provision;
6. Private sector styles of management;
7. Discipline and parsimony in resource allocation.

(Evetts 2009:250)

Med tanke på den nära relationen mellan staten och professionerna som betonats ovan innebär dessa förändringar i staters sätt att organisera sin verksamhet att relationen mellan staten och

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik

30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

professionerna förändras. Många forskare har på grund av detta kommit till slutsatsen att professionernas ställning försämrats eftersom de blir”... portrayed as experiencing a reduction in autonomy and dominance...a decline in their abilities to exercise the occupational control of work...and a weakening of their abilities to act as self-regulating occupational groups” (Evetts 2003 p 396). Trots det påpekar Evetts (2003) att sådana slutsatser i för stor utsträckning baseras på studier av ett fåtal yrkesgrupper inom ramen för en Anglo-amerikansk kontext och att det istället råder stor enighet om att begreppet och idéerna kring professioner och professionalism är fortsatt tilltalande och att de dessutom är allt mer frekvent använda i allt fler yrkeskontexter (se också Dent & Whitehead 2002) men att betydelsen av begreppen på samma gång kommit att betyda någonting nytt inom ramen för stater influerade av NPM. För att tydliggöra denna skillnad och betydelseförskjutning skiljer Evetts på två olika typer av professionalism som samexisterar i dagens samhälle. Hon kallar dessa för *occupational* och *organizational* professionalism och beskriver skillnaderna mellan dessa på följande sätt:

Organizational professionalism is a discourse of control used increasingly by managers in work organizations. It incorporates rational-legal forms of decision making, hierarchical structures of authority, the standardization of work practices, accountability, target-setting and performance review and is based on occupational training and certification. In contrast, occupational professionalism is the more traditional, historic form. This involves a discourse constructed within professional groups themselves that involves discretionary decision-making in complex cases, collegial authority, occupational control of the work and is based on trust in the practitioner by both clients and employers (Evetts 2006 p 140-141).

Det framstår som tydligt att det finns stora likheter mellan NPM och det som Evetts kallar för *organizational professionalism* och det finns ett tydligt drag av professionalism invävt i tankarna bakom NPM. En avgörande skillnad från mer klassiska uppfattningar av begreppet professionalism är dock att den professionella inom ramen för NPM i allt större utsträckning är en manager, eller innehar någon form av ledande befattning kopplat till ett större personligt ansvar. Evetts menar att detta sätt att förknippa professionellt arbete med ledningsansvar inte bara är ett sätt att försöka kontrollera enskilda professionella utan också ett sätt att knyta professionellt arbete närmare professionella organisationer istället för enskilda individer. Hon påstår att “professionalism is being used as an ideological instrument and a mechanism to promote and facilitate occupational change. In effect, professionalism is being used to convince, cajole and persuade employees, practitioners and other workers to perform and behave in ways which the organization or the institution deem to be appropriate, effective and efficient” (Evetts 2003 p 411). I takt med att stater förändrar sättet på vilket offentliga verksamheter produceras och organiseras tvingas offentliga verksamheter och de professionella som arbetar inom dem att anpassa sig till ett system inom vilket ökad ansvarsskyldighet i förhållande till externt uppsatta mål blir konsekvensen av en utbyggd kontrollapparat vars syfte är att mäta och jämföra resultat för att säkerställa att skattepengar används på effektivast möjliga sätt. Att vara professionell inom ramen för denna logik blir därmed att lyckas maximera resultat under stränga budgetregelringar samtidigt som man kan redovisa dessa i förhållande till externt uppsatta mål.

Denna typ av (*organizational*) professionalism är därmed artikulera och kontrollera ”från ovan” (organisationen eller staten) med syfte att utnyttja attraktionskraften i begreppen profession och

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik

30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

professionalism för att uppnå “control at a distance through the construction ‘of appropriate’ work identities and conducts” (Fournier 1999, p. 281). Detta eftersom det är just attraktionen som är kopplad till begreppet professionalism som gör många yrkesgrupper lätta att förföra eftersom att förknippas med professionalism är ett sätt att ”...improving the occupation’s status and rewards collectively and individually” (Evetts 2003 p 409). Trots detta påpekar Evetts att denna externa professionaliseringsprocess inte är det enda tänkbara resultatet av den ovan beskrivna processen utan att den ökande attraktionskraften kopplad till begreppet professionalism också utgör en möjlighet för yrken som tidigare inte betraktats som professionella att konstruera sig som sådana i förhållande till kunder, allmänhet och staten. Denna nya professionalismiskurs kan med andra ord lika gärna innebära en möjlighet för interna professionaliseringsprojekt, vilka tidigare inte hade varit aktuella. Sammanfattningsvis kan det alltså konstateras att relationen mellan staten och de professionella, i en europeisk och skandinavisk kontext, fortsätter att vara interdependent även om staten själv och betydelsen av begreppet professionalism måste förstås på nya och skiftande sätt inom ramen för dagens globala marknadssystem.

Svenska utbildningsreformer: nya förutsättningar för skola och lärare

Det råder ingen tvekan om att det svenska utbildningssystemet under de senaste tjugo åren genomgått genomgripande förändringar i takt med att också den svenska staten kommit att bli allt mer påverkad av logiken inom NPM. Carlgren och Klette (2008) understryker att, vad som brukar kallas den nordiska utbildningsmodellen, på senare år genomgått en process av omfattande omstrukturering. Karaktäristiskt för denna nordiska utbildningsmodell var dess grund i den socialdemokratiska välfärdsstaten, med en statligt styrd och finansierad enhetsskola (i Sverige från och med 1960-talet), i vilken alla barn skulle ges samma möjligheter till utveckling och avancemang oavsett klasstillhörighet och socioekonomiska förutsättningar. För att uppnå detta jämlikhetsideal ansågs staten vara den enda tänkbara tillhandahållaren av utbildning eftersom ett starkt centraliserat system var bäst lämpat för att säkerställa alla elevers rätt till likvärdig utbildning (Ofstedal Telhaug et al 2006).

Under 1980-talet inleddes dock den omstrukturingsprocess som, med allt ökad intensitet under de ekonomiska kriserna under 1990-talet, skulle komma att resultera i att det svenska utbildningssystemet transformerades från att ha varit ett av de mest centraliserade i västvärlden till att bli starkt decentraliserat. Svenska skolor har idag mera frihet rörande sådant som timplaner, undervisningsmetoder och innehåll än de flesta andra länder (Lundahl 2005). Utöver detta har det statliga utbildningsmonopolet avskaffats och ett system med skolpeng och skattefinansierade friskolor har inrättats i syfte att öka föräldrars och elevers valfrihet och därmed skapa konkurrens i syfte att nå ökad effektivitet i utbildningssystemet (Carlgren & Klette 2008; Lindblad et al 2002).

Det framstår med andra ord som att det svenska utbildningssystemet allt mer kommit att anpassas till den förhärskande logiken inom NPM och som i utbildningssammanhang går under benämningen *kunskapsekonomin*, dvs. en marknadsanpassning av produktion och distribution av utbildning på olika nivåer. Trots detta hävdar Lundahl (2007) att svensk utbildningspolitik i stor utsträckning fortfarande behandlas som en primärt svensk angelägenhet och att det

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik

30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

internationella perspektivet i stor utsträckning varit frånvarande. Givet den uppenbara anpassningen av det svenska utbildningssystemet till kunskapsekonomins logik är detta problematiskt, inte minst med tanke på att det idag genomförs ytterligare utbildningsreformer, inte minst riktade mot lärare, som i stor utsträckning motiveras med hänvisning till bland annat svenska elevers försämrade resultat i OECD:s PISA undersökningar, vilka är ett centralt kvalitetsmått inom den globala utbildningsdiskursen. Svensk utbildningspolitik är med andra ord inte längre en helt och hållet svensk angelägenhet. Den omfördelning av makt som globalisering och deltagande på den globala marknaden medför innebär att ett land som Sverige inte längre kan föra en utbildningspolitik opåverkad av vår omvärld. Carlgren och Klette (2008) understryker att de senaste årens förändringar av det svenska utbildningssystemet bör ses, åtminstone från politikernas perspektiv, som en nödvändig anpassning till en förändrad social verklighet.

Vilka konsekvenser får då denna utveckling för de svenska lärarna? Lundahl (2005) menar att professionalism är ett nyckelord i styrningen av den decentraliserade svenska skolan och att denna professionalism inte är vare sig initierad eller drivs på av lärarna själva utan snarare är en ovanifrån skapad konstruktion vilken ses som en förutsättning för ett decentraliserat utbildningssystem (Jmf Evetts ovan). Ett mål och resultatstyrt utbildningssystem förutsätter professionella lärare med förmågan att samarbeta, vara flexibla och delta i olika typer av skolutvecklingsprojekt. Lundahl (2005) konstaterar dock att den ”professionella” frihet som lärare fått inom ramen för den decentraliserade skolan snarare bidragit till desorientering och osäkerhet än ökade professionella möjligheter bland lärare. Tvärt emot vad ökad professionalisering, i begreppets yrkesinriktade innebörd, borde medföra i form av större autonomi upplever lärare sin arbetstid som allt mer kontrollerad, främst på grund av att man anser sig fått fler och nya arbetsuppgifter. Lundahl förklarar detta på följande sätt:

The efforts of governance by self-governance are accompanied by new forms of state control, meaning that the inner life and processes of schools are made more transparent and easy to monitor. In the late 1990s, quality evaluation was introduced as a control mechanism...The National Agency of Education was commissioned to conduct national quality audits. Three main motives of the new system may be distinguished: (1) support for local school development; (2) control of results and information to different interested parties about work; and (3) goal achievement in schools (Lundahl 2005 s 22).

Baserat på sin forskning kring utbildningsreformers påverkan på engelska lärare menar Ball (2003) att det i England finns en politisk rörelse vars syfte är att förändra såväl läraryrket som vad det ska innebära att vara lärare. Genom att utmåla skolor och lärare som misslyckade eller underpresterande och därmed i behov av omstrukturering och reglering vill en del politiker skapa stöd hos allmänheten för att omvandla läraryrket i mer teknisk riktning genom att definiera professionella lärare i förhållande till deras förmåga att uppnå vissa mål, vilka de själva inte medverkat till att formulera. Detta i kombination med utbyggda inspektionssystem och publicerande av skolors resultat på rankinglistor inom ramen för ett system baserat på konkurrens begränsar snarare än främjar lärares professionaliseringssträvanden i ordets yrkesinriktade betydelse. Att läraryrket idag deprofessionaliseras i takt med att statens inflytande över lärares arbete ökar, trots det frekventa talet om lärare som professionella och behovet av mer professionella lärare är framträdande också i svensk forskning (se exempelvis Carlgren & Klette 2008; Lundahl 2005; Sjöberg 2009, 2010; Stenlås 2009).

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik

30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

Frågeställningar att gå vidare med...

Syftet med detta paper har så långt varit att skissera utgångspunkterna för mitt avhandlingsarbete och att avslutningsvis försöka formulera några möjliga frågeställningar i relation till det som beskrivits ovan. Här följer därför några förslag på möjliga frågor/ frågeområden med några korta kommentarer. Utgångspunkten är ett intresse för professionaliseringen av läraryrket, en process som alltså inte bara drivs av lärarnas egna organisationer utan också av staten. En frågeställning som då framstår som naturlig är att ställa frågan hur dessa parallella professionaliseringsprojekt skrivs fram och i vilket syfte?

Ett annat sätt att angripa området är att ta sin utgångspunkt i den stora mängd forskning som hävdar att läraryrket, trots dessa professionaliseringsförsök, i praktiken kommit att deprofessionaliseras i takt med att statens verksamhet omvandlats i linje med en ny marknadslogik. En övergripande fråga skulle då kunna vara hur kan vi förstå/förklara att lärarna, trots relativt tydliga professionaliseringssträvanden, misslyckas i sina ambitioner? För att gå vidare med en sådan undersökning skulle centrala professionssociologiska begrepp som tillit, akademisering och autonomi kunna tjäna som analytiska utgångspunkter. I linje med detta kan några underområden konstrueras vilka skulle vara intressanta att undersöka som led i att besvara den ovan formulerade övergripande frågeställningen.

Utbildningspolitiken och tilliten: Att professionalisera läraryrket är en central policy hos både lärarorganisationer och utbildningspolitiska instanser i Sverige såväl som hos överstatliga organisationer med utbildningspolitiska intressen. Hur framställs läraryrket och skolan och på vilka sätt kan detta tänkas påverka tilliten för det svenska utbildningssystemet och dess lärare? Hur försöker man från lärarfackligt respektive statligt håll upprätta/upprätthålla allmänhetens tillit till det svenska utbildningssystemet? Vilka likheter och skillnader går att se?

Läraryrket och läraryrkets akademisering: Få utbildningar är lika utsatta för direkt politisk styrning och påverkan som läraryrket. Att dessa flyttas från högskole- och forskningsministrarnas portfölj och placeras under utbildningsministern är ett tydligt exempel på detta. Akademiseringen av den svenska läraryrket har pågått sedan 1970-talet då den flyttades in på högskolan, men fortfarande finns det svårigheter när det kommer till att definiera eller beskriva läraryrkets gemensamma kunskapsbas. Konflikten mellan praktik och teori är fortfarande aktuell och en återkommande svårighet i konstruktionen av läraryrket. Vilken roll spelar läraryrket i läraryrkets professionalisering och hur förhåller sig denna roll till de projekt som drivs av lärarfacken och staten?

Avslutningsvis finns genomgående frågan om hur läraryrkets **autonomi**, det kanske viktigaste av alla kännetecken för en profession, skall upprättas/upprätthållas i en situation där allt fler vill skaffa sig inflytande över utbildningssektorn? Vilka strategier används av aktörer som lärarfack, stat och utbildningsinstanser och vilka olika intressen och mål är dessa strategier till för att uppfylla?

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik
30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

Referenser

Abbott, Andrew (1988). *The system of professions: an essay on the division of expert labor*. Chicago: Univ. of Chicago Press

Ball, Stephen J. (2003) "The Teacher's soul and the terrors of performativity" in *Journal of Education Policy* Vol. 18(2) p 215-228

Carlgren, Ingrid & Klette, Kirsti (2008) Reconstructions of Nordic Teachers: Reform policies and teachers' work during the 1990s" in *Scandinavian Journal of Educational Research* Vol. 52(2) p 117-133

Cerny, (1997) "Paradoxes of the Competition State: The Dynamics of Political Globalization" in *Government and Opposition* Vol. 32(2) p 251-274

Crompton, Rosemary (1990) "Professions in the Current Context" in *Work, Employment & Society* Special Issue p. 147-166

Dale, Roger (1999) "Specifying Globalization Effects on National Policy: A Focus on the Mechanisms" in *Journal of Education Policy* Vol. 14(1) p 1-17

Dent, Mike & Whitehead, Stephen (2002) "Introduction: configuring the 'new' professional" in Dent, Mike & Whitehead, Stephen (eds.) *Managing Professional Identities. Knowledge, Performativity and the 'New' Professional* London: Routledge p 1-16

Evetts, Julia & Svensson, Lennart G. (2010) "Introduction" i Evetts Julia & Svensson, Lennart G. (eds.) *Sociology of Professions. Continental and Anglo-Saxon Traditions*" Göteborg: Daidalos p 9-30

Evetts, Julia (2009) "New Professionalism and New Public Management: Changes, Continuities and Consequences" in *Comparative Sociology* 8 p 247-266

Evetts, Julia (2006) "Short Note: The Sociology of Professional Groups. New Directions" in *Current Sociology* Vol. 54(1) p 133-143

Evetts, Julia (2003) "The Sociological Analysis of Professionalism. Occupational Change in the Modern World" in *International Sociology* Vol. 18(2) p. 395-415

Evetts, Julia (1998) "Professionalism beyond the Nation State: International Systems of Professional Regulation in Europe" in *International Journal of Sociology and Social Policy* 18(11/12) p 61-77

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglerade professionen – professioner och politik

30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

- Fournier, Valérie (1999) "The appeal of 'professionalism' as a disciplinary mechanism" in *The Sociological Review* p 280-307
- Fransson, Ola & Jonnergård, Karin (2009) "Inledning: Om professioners teori och praktik. Utbildning och kunskap, kunskap och kritik" i Fransson, Ola & Jonnergård, Karin (eds.) *Kunskapsbehov och nya kompetenser. Professioner i förvandling* Stockholm: Santérus Förlag p 7-20
- Lindblad, Sverker – Lundahl, Lisbeth – Lindgren, Joakim – Zackari, Gunilla (2002) "Educating for the New Sweden?" in *Scandinavian Journal of Educational Research* Vol. 46(3) p 283-303
- Lingard, Bob & Ozga, Jenny (2007) "Globalization, Education Policy and Politics" in Lingard, Bob & Ozga, Jenny (eds.) *The RoutledgeFalmer Reader in Education Policy and Politics* New York: Routledge p 65-82
- Lundahl, Lisbeth (2007) "Swedish, European, Global – The Transformation of the Swedish Welfare State" in Lingard, Bob & Ozga, Jenny (eds.) *The RoutledgeFalmer Reader in Education Policy and Politics* New York: Routledge p 117-130
- Lundahl, Lisbeth (2005) "A Matter of Self-Governance and Control" in *European Education* Vol. 37(1) s. 10-25
- Oftedal Telhaug, Alfred – Mediås, Odd Asbjørn – Aasen, Petter (2006) "The Nordic Model in Education: Education as part of the political system in the last 50 years" in *Scandinavian Journal of Educational Research* Vol. 50(3) p 245-283
- Sciulli, David (2010) "Structural and Institutional Invariance in professions and professionalism" i Evetts, Julia & Svensson, Lennart G. (eds) *Sociology of Professions. Continental and Anglo Saxon Traditions* Göteborg: Daidalos p 33-74
- Sjöberg, Lena (2010) "Lärarprofessionalitet på glid: Performativ förskjutning av statlig och lärarfacklig utbildningspolicy" i *Pedagogisk forskning i Sverige* Vol. 15(1) p 18-32.
- Sjöberg, Lena (2009) "'Same, same, but different'. En genealogisk studie av den 'goda' läraren, den 'goda' eleven, och den 'goda' skolan i svenska lärarutbildningsreformer 1940-2008" i *EDUCARE* Vol. 2010:1 p 73-100
- Stenlås, Niklas (2009) *En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reformideologier* Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2009:6 Regeringskansliet: Finansdepartementet

Svenska nätverket för professionsforsknings konferens
Den reglera[n]de professionen – professioner och politik
30 september – 1 oktober, 2010, Göteborg

Svensson, Lennart G. & Evetts, Julia (2003) "Introduction" in Svensson, Lennart G. & Evetts, Julia (eds.) *Conceptual and Comparative Studies of Continental and Anglo-American Professions* Research Report no. 129 from the Department of Sociology, University of Gothenburg. pp. 5-17